

UDC 347.985(042)(575.1)

JINOIY FAOLIYATDAN OLINGAN DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISH JINOYATI YUZASIDAN ASOSIY TUSHUNCHALAR VA KVALIFIKATSIYA MASALALARI

Kayumov Baxtiyor Erkinjonovich,

O'zbekiston Respublikasi

Bosh prokuraturasi Akademiyasining

“Iqtisodiy jinoyatlar va jinoiy

daromadlarni legallashtirishga qarshi

kurashishni tashkil etish” kafedrasini boshlig'i

ORCID: 0000-0001-6132-1383

email: kbe@jmail.com

Daminov Rustam Baxtiyor o'g'li,

Bosh prokuratura akademiyasi

magistraturasi tinglovchisi

ORCID: 0000-0002-7810-899X

email: damin@jmail.com

***Annotatsiya.** Jahonda jinoyatchilikka qarshi kurash, sudlar tomonidan sodir etilgan jinoyatlar uchun odillik prinsipiga asosan jazo tayinlash, jinoyat qonunchiligini liberallashtirishga alohida ahamiyat berilmoqda. Jumladan, jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish uchun javobgarlikni belgilash hamda unga imkon bergan sabab va sharoitlarning oldini olish, ushbu jinoyatni to'g'ri kvalifikatsiya qilish va uni sodir etganlik uchun javobgarlikni takomillashtirish, bu boradagi xalqaro standartlarning milliy qonunchilikka implementatsiyasini kuchaytirish sohasida tadqiqotlar o'tkazishga katta e'tibor qaratilmoqda. Xufyona iqtisodiyotni vujudga keltiruvchi asosiy omillardan biri – bu jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish hisoblanadi. Jinoiy yo'l bilan olingan daromadlarning asosiy qismi nazoratni chetlab, savdo-sotiq muomalasiga kiritish yo'li bilan legallashtiriladi. Bunday yo'l bilan olingan daromadlarni legallashtirish usullari turlichadir. Qonunga xilof ravishda olingan naqd pullar va boshqa qimmatliklar, masalan, bankka qo'yilishi yoki ko'chmas mulkka sarflanishi mumkin. Ko'chmas mulk keyinchalik sotiladi va bu pullar qonuniy tus oladi. Mazkur maqolada jinoiy daromadlarni legallashtirish tushunchasiga nisbatan olimlarning fikr va mulohazalari tahlil qilingan.*

Kalit soʻzlar: jinoyat, jinoiy javobgarlik, jinoiy daromadlar, pul yuvish, legallashtirish, jazo.

ЛЕГАЛИЗАЦИЯ ДОХОДОВ ОТ ПРЕСТУПНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: ОСНОВНЫЕ ПОНЯТИЯ И ВОПРОСЫ КВАЛИФИКАЦИИ

Каюмов Бахтиёр Эркинжонович,
заведующий кафедрой «Организация борьбы с экономическими
преступлениями и легализацией преступных доходов»
Академии Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан

Даминов Рустам Бахтиёр угли,
магистрант Академии Генеральной прокуратуры
Республики Узбекистан

***Аннотация.** В мире особое внимание уделяется борьбе с преступностью, назначению наказания на основе принципа справедливости за преступления, совершаемые судами, либерализации уголовного законодательства. В частности, большое внимание уделяется установлению ответственности за легализацию доходов, полученных преступным путем, и предупреждению ее причин и условий, надлежащей квалификации данного преступления и повышению ответственности за его совершение, усилению имплементации международных стандартов в национальное законодательство. Одним из основных факторов, создающих теневую экономику, является легализация доходов, полученных преступным путем. Основная часть преступных доходов легализуется путем обхода контроля и ввода их в коммерческий оборот. Существуют различные способы легализации доходов, полученных таким образом. Наличные деньги и другие ценности, полученные незаконным путем, могут быть сданы на хранение в банк или потрачены, например, на покупку недвижимости. Затем недвижимость продается, и деньги становятся законными. В данной статье анализируются взгляды и мнения различных ученых о понятии отмывания денег.*

***Ключевые слова:** преступление, уголовная ответственность, преступные доходы, отмывание денег, легализация, наказание.*

LAUNDERING OF PROCEEDS FROM CRIMINAL ACTIVITY: BASIC CONCEPTS AND QUALIFICATION ISSUES

Kayumov Bakhtiyor Erkinzhonovich,
Head of the Department of Organization
of Combating Economic Crimes and Money Laundering,
Academy of the General Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan

Daminov Rustam Bakhtiyor ugli

Master's student,
Academy of the General Prosecutor's Office of the
Republic of Uzbekistan

Abstract. *In the world, special attention is paid to the fight against crime, the imposition of punishment on the basis of the principle of justice for crimes committed by the courts, and the liberalization of criminal legislation. In particular, much attention is paid to establishing liability for the legalization of proceeds from crime and preventing its causes and conditions, proper qualification of this crime and increasing liability for its commission, and strengthening the implementation of international standards in national legislation. One of the main factors creating the shadow economy is the legalization of proceeds from crime. The main part of criminal proceeds is legalized by circumventing control and putting them into commercial circulation. There are various ways to legalize income received in this way. Cash and other valuables obtained illegally can be deposited with a bank or spent, for example, on the purchase of the real estate. The property is then sold and the money becomes legal. This article analyzes the views and opinions of various scientists on the concept of money laundering.*

Keywords: *crime, criminal liability, proceeds of crime, money laundering, legalization, punishment.*

Kirish

Jinoiy daromadlarni legallashtirishning keng hajmliligi, uning davlat va jamiyatga yetkazayotgan zarari mazkur mavzuning og'riqli nuqtasi hisoblanadi. Shuningdek, bu qilmish jamiyatda korrupsiya illatlari, mol-mulkni ofshor zonalarni ishlatgan holda olib chiqib ketish, xo'jalik yurituvchi subyektlar va banklar tomonidan foydasini yashirish va soliqlardan bo'yin tovlash bilan chambarchas bog'liqdir.

Dunyoda xalqaro hamjamiyat, shu jumladan, Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan jinoiy daromadlarni legallashtirish eng keng tarqalgan va xavfli transmilliy jinoyatlardan biri deb topilgan. Zamonaviy dunyoda jinoiy yo'l bilan topilgan daromadlarni legallashtirishda ortib borayotgan jamoat xavfi dunyo hamjamiyatidagi mamlakatlarning aksariyatini tashvishga solmoqda. Jahon moliyaviy tizimining globallasuvi sharoitida pullarni legallashtirishga qarshi kurashishdagi davlatlar sa'y-harakatlarini xalqaro miqyosda muvofiqlashtirish zarurati tug'iladi.

Material va metodlar

O'zbekiston Respublikasining 2004-yil 26-avgustdagi "Jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish, terrorizmni moliyalashtirish va ommaviy qirg'in qurolini tarqatishni moliyalashtirishga qarshi kurashish to'g'risida"gi 660-II-sonli qonunining 3-moddasida asosiy tushunchalar sharhlab o'tilgan bo'lib, unga ko'ra, "jinoiy faoliyatdan olingan daromadlar – bu jinoyat sodir etish natijasida olingan pul mablag'lari va boshqa mol-mulk, shuningdek, bunday mol-mulkdan foydalanish

orqali olingan har qanday foyda yoki naf, xuddi shuningdek, to'liq yoki qisman boshqa mol-mulkka aylantirilgan yoxud o'zgartirilgan yoki qonuniy manbalar hisobidan olingan mol-mulkka qo'shilgan pul mablag'lari va boshqa mol-mulk", "jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish esa pul mablag'lari yoki boshqa mol-mulk jinoiy faoliyat natijasida topilgan bo'lsa, ularni o'tkazish, mulkka aylantirish yoxud almashtirish yo'li bilan ularning kelib chiqishiga qonuniy tus berishdan, xuddi shuningdek, bunday pul mablag'lari yoki boshqa mol-mulkning asl xususiyati, manbayi, turgan joyi, tasarruf etish, ko'chirish usuli, pul mablag'lari yoki boshqa mol-mulkka bo'lgan haqiqiy egalik huquqlari yoki ularning kimga qarashlilikini yashirish yoxud sir saqlashdan iborat bo'lgan, jinoiy jazolanadigan ijtimoiy xavfli qilmish" hisoblanadi.

Shuningdek, 1988-yil 20-dekabrda tuzilgan Birlashgan Millatlar Tashkilotining Giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalarning noqonuniy aylanishiga qarshi Vena konvensiyasida jinoiy daromadlar mol-mulk sifatida belgilanganligi qayd etilgan: «Har qanday, moddiy yoki nomoddiy, ko'char yoki ko'chmas, mulkiy yoki nomoddiy aktivlar, shuningdek, bunday aktivlar yoki ularda qatnashish huquqini tasdiqlovchi huquqiy hujjatlar yoki aktlar» [1].

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksida Jinoiy daromadlarni legallashtirish tarkibini tavsiflovchi «pul mablag'lari yoki boshqa mol-mulk» tushunchalari qo'llaniladi. Xususan, tadqiqotchi F. Fazilov xalqaro huquqni tahlil qilish va xorijiy davlatlar tajribasiga asoslanib, o'z dissertatsiyasida «mulk» tushunchasini «pul mablag'lari yoki boshqa mol-mulk» [2] so'zlari bilan almashtirish kerakligini ta'kidlagan.

Yuqoridagi fikrlardan farqli ravishda, professor M.Rustamboyev jinoiy faoliyatdan olingan daromad deganda, shaxs jinoyat sodir etish natijasida, masalan, kontrabanda, narkotik moddalar, qurol bilan savdo qilish, g'ayriqonuniy tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanib olgan daromad tushuniladi. Shuningdek, muallif o'z fikrini davom ettirib, jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni o'tkazish deganda, jinoiy faoliyatdan olingan pul mablag'lari bilan banklarda qandaydir moliyaviy operatsiyalar amalga oshirish, aylantirish deganda, har qanday fuqaro huquqiy bitim: oldi-sotdi bitimi, almashish, hadya va hokazo bitimlar tuzish yoki jinoiy faoliyat natijasida olingan daromadlarni qonuniy tadbirkorlik yoki boshqa ishlab chiqarish tuzilmasini tashkil qilish yoki ish olib borishiga sarflash, almashtirish deganda esa so'mning har qanday xorijiy valyutaga konvertatsiyasini tushunish [3] mumkinligini ta'kidlab o'tgan.

1982-yilda AQShda "pul yuvish" atamasi fuqarolik ishi bo'yicha sud qarorida birinchi marotaba qo'llanilgan bo'lib, ushbu sud ishi bo'yicha javobgar shaxsning Molins bankidan Sonali bankiga o'tkazgan pullari uning noqonuniy faoliyati oqibatida topilgan, degan to'xtamga kelingan. Sud o'z qarorida qo'llagan "pul yuvish" terminiga oydinlik kiritmaganiga qaramay, tadqiqotchilar bunga jinoyat oqibatida topilgan daromadni qonuniylashtirish, deya ta'rif berishgan [4].

Birinchi marotaba 1984-yilda uyushgan jinoyatchilik bo'yicha AQSh prezidentlik komissiyasi tomonidan quyidagicha tushuncha ishlatilgan: "pulni yuvish - bu

daromadlarning mavjudligi, noqonuniy kelib chiqishi yoki noqonuniy ishlatilishini yashirish, keyin esa bu daromadlarga go'yoki qonuniy tarzda tus berilishi jarayoni".

Xalqaro huquq doirasida olib qaralganda, BMTning 1988-yil 19-dekabrda "Narkotik va psixotrop vositalarning noqonuniy muomalasiga qarshi kurash to'g'risida"gi Vena konvensiyasining 3-moddasida jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish tushunchasi berib o'tilgan bo'lib, unga ko'ra, narkotik vositalarning noqonuniy muomalasidan kelib tushgan pullar jinoiy faoliyatdan olingan daromad hisoblanadi [5].

Yu.V. Korotkovaning fikricha, "jinoiy daromadlarni legallashtirish – bu noqonuniy kelib tushgan daromadlar asosida turli xil ko'rinishlarda tuzilgan bitimlar, qonuniy tus bergan holda iqtisodiy faoliyatga kiritilgan investitsiyalar haqidagi ma'lumotlarning qasddan yashirilishi jarayonidir" [6].

I.L. Tretyakovning xulosa qilishicha, "jinoiy faoliyat natijasida kelib chiqqan mol-mulkni legallashtirish – bu negativ ijtimoiy hodisa bo'lib, uning asosida jinoiy daromadlarning kelib chiqish va asosiy tegishlilik manbalari, unga to'g'ridan-to'g'ri yoki bevosita aloqador bo'lgan egalik qilish, foydalanish bilan bog'liq holatlar shaxsga ayon bo'lgan holda, barcha ma'lumotlari yashiriladi, ushbu daromadlarga nisbatan turli ko'rinishdagi legallashtirish tusi beriladi" [7].

Quyida bir nechta Yevropa davlatlarining qonunchiligida "jinoiy daromadlarni legallashtirish" tushunchasining to'g'ridan-to'g'ri nomlanishi bilan tanishishimiz mumkin: Avstriya (JK 165-m) – «Geldwäscherie», Germaniya (JK 261-m) – «Geldwäsche», Shveysariya (JK 365-m) – «Geldwäscherie», Italiya (JK 648-m) – «Riciclaggio», Fransiya (JK IV bob) – «Du Blanchiment» [8].

Tadqiqot natijalari

O'zbekiston Respublikasining JK 243-moddasi "jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish" deya nomlangan bo'lib, ushbu moddaning dispozitsiyasida ham xuddi shu jumladan foydalanilganligiga guvoh bo'lamiz. Bundan tashqari, JKning asosiy tushunchalar izohi berilgan bo'limida ham yuqoridagi tushunchaning batafsil ta'rif berilmagan. Bu esa Kodeksning 243-moddasi mazmunini anglash va "jinoiy faoliyatdan olingan daromadlar" tushunchasining mohiyatini tahlil etishda tushunmovchiliklar keltirib chiqarishi mumkin. Jinoyat kodeksida jinoiy daromadlar tushunchasi mazmuniga aniqlik kiritish maqsadida JKda ta'rif berib o'tilishi maqsadga muvofiqdir.

Yuqorida keltirilgan tahlil va fikrlardan kelib chiqqan holda, jinoiy faoliyatdan olingan daromadlar tushunchasiga quyidagi mualliflik ta'rifini berishni taklif etamiz: "Jinoiy faoliyatdan olingan daromad – bu shaxs jinoyat sodir etishi natijasida, ya'ni kontrabanda, narkotik moddalar, qurol bilan savdo qilish, g'ayriqonuniy tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanib olingan daromadi, unga ko'rsatilgan turli xil nomoddiy xizmatlar yoki boshqa mol-mulklar".

Bundan tashqari, amaliyotda xodimlar tomonidan duch kelinayotgan turli xil muammoli vaziyatlar qonunchiligimizdagi Jinoyat kodeksining 243-moddasini tubdan qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Xususan, JKning 243-moddasida – «Jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish» tartibini qayta ko'rib

chiqish va ushbu jinoyatni Jinoyat kodeksining 3-qismi, ya'ni iqtisodiyotga qarshi jinoyatlar sohasiga kiritish maqsadga muvofiq. Ushbu taklifning dolzarbligi Rossiya Federatsiyasi, Qozog'iston, Moldova kabi mamlakatlarning jinoiy-huquqiy tajribasi va bir qator doktrinalar bilan tasdiqlangan.

Shu kabi JKning 243-moddasini ikkinchi va uchinchi qismlar bilan toifalovchi belgilar asosida to'ldirish taklif etiladi.

Xulosalar

Yuqorida keltirilgan fikrlardan xulosa qilish mumkinki, bozor iqtisodiyoti sharoitida O'zbekiston Respublikasi uchun ham qonunga xilof ravishda olingan daromadlarni oshkor qilishga qarshi kurash jiddiy muammodir.

Iqtisodiyotdagi ma'muriy buyruqbozlik rejali taqsimlash o'rnini, tovar-pul munosabatlarini moliyaviy-iqtisodiy boshqarish mexanizmini egallash tadbirkorlikning rivojlanishi va tashqi iqtisodiy aloqalar erkinlashuvida tovar taqchilligining yo'qotilishi, ya'ni mulkdorlar qatlamining yuzaga kelishi o'tish davrining muhim xususiyatlaridan biridir [10].

Jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish jinoyati sabablarini o'rganishda legallashtirishning usullariga alohida ahamiyat berilishi lozim. Bu usullar bevosita poraxo'rlik, mansab vakolatini suiiste'mol qilish, korrupsiya, tamagirlik, odamlarni garovga olish, moliyaviy firibgarlik, terrorizm va boshqa jinoyatlar sodir etilishi bilan bog'liq [11].

REFERENCES

1. Fazilov F. Jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishning jinoyat-huquqiy va kriminologik jihatlarini [Criminal and criminological aspects of money laundering]. PhD thesis. Tashkent, 2020.
2. Rustamboyev M. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga sharhlar [Comments on the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan]. Special section. Tashkent, Legal literature publish, 2021, 331 p.
3. Korchagin O.N., Kolesnikov K.A. Organizatsiya protivodeystviya legalizatsii (otmyvaniyu) doxodov, poluchennix prestupnim putem, v tom chisle ot nezakonnogo oborota narkotikov [Organization of counteraction to the legalization (laundering) of proceeds from crime, including from drug trafficking]. Moscow.
4. Korotkov J.V. Ugolovno-pravovyye i kriminologicheskie aspekty borby s legalizatsiey (otmyvaniem) nezakonnyh dohodov [Criminal-legal and criminological aspects of the fight against the legalization (laundering) of illegal income]. Moscow, 2018, p. 9.
5. Tretyakov I.L. Ugolovno-pravoviye i kriminologicheskie mery borby s legalizatsiey dohodov poluchennyh prestupnym putem [Criminal law and criminological measures to combat the legalization of proceeds from crime]. Moscow, 2002, p. 43.
6. Buharev V.B., Truntsevskiy Yu.V., Shulepov N.A. Zarubejniy opyt v sfere pravovogo regulirovaniya protivodeystviya legalizatsii (otmyvaniyu) dohodov,

priobretennyh prestupnym putyom [Foreign experience in the field of legal regulation of combating the legalization (laundering) of proceeds from crime]. *Mejdunarodnoe publichnoe i chastnoe pravo – International public and private law*, 2007, no. 4.

7. Drapkin L.Ya., Zlochenko Ya.M., Vafin R.R. Narkotrafik v sovremennom mire: psihofiziologicheskie i neyrofiziologicheskie metody issledovaniy protivodeystviya finansirovaniyu mejdunarodnogo terrorizma [Drug trafficking in the modern world: psychophysiological and neurophysiological methods of research into countering the financing of international terrorism]. Yekaterinburg, 2003, p. 116.

8. Mirzayev F.I. Jinoiy daromadlarni legallashtirish va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurashning milliy tizimi [The National System for Combating Money Laundering and Terrorist Financing]. Academy of the General Prosecutor's Office. Tashkent, 2019, 164 p.

9. Mirzaraimov I.M. Jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishning oldini olishning jinoiyat huquqiy va kriminologik choralari [Criminal law and criminological measures to prevent money laundering]. PhD thesis. Tashkent, TSUL, 2003, p. 124.

10. Ne'matov J.A. Ugolovno-pravovyye problemy mezhdunarodnogo sotrudnichestva v bor'be s legalizatsiyey dohodov, poluchennyh ot prestupnoy deyatel'nosti [Criminal-legal problems of international cooperation in the fight against the legalization of proceeds from crime]. PhD thesis. Tashkent, Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan, 2002, p.150.

11. Zubkov V., Osipov S. Rossiyskaya Federatsiya v mezhdunarodnoy sisteme protivodeystviya legalizatsii (otmyvaniyu) prestupnyh dohodov i finansirovaniyu terrorizma [The Russian Federation in the international system of combating the legalization (laundering) of criminal proceeds and the financing of terrorism]. 2th ed. Moscow, Spetskniga, 2007, 751 p.

12. Barnwell A.T. Multiple Measurement of International Regime Effectiveness: Comparative Study of the International Ozone Depletion Regime and Climate Change Regime. Master Thesis. NTNU, Trondheim, 2011, 87 p.

13. Beuck N. Effectiveness of international environmental regimes – case studies of the international commissions for the protection of the Rhine, Elbe, Oder and Lake Constance. Master thesis. Linkoping University, Linkoping, 2004, 99 p.

14. Kisser S. Financing Terror: An analysis and Simulation for Affecting Al Qaeda's Financial Infrastructure. Dissertation. Pardee RAND Graduate School, Sanata Monica, 2004, 243 p.

15. Gauhman L.D. Maksimov S.V. Ugolovnaya otvetstvennost' za prestupleniya v sfere ekonomiki [Criminal liability' for crimes in the sphere of economy]. Moscow, 1996.

KRIMINOLOGIYA VA JINOIY ODIL SUDLOV

ILMIY-AMALIY JURNAL

2-3 / 2022

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

BOSH MUHARRIR:

Q. Abdurasulova

Toshkent davlat yuridik universiteti “Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish” kafedrası professori, yuridik fanlar doktori

BOSH MUHARRIR:

Y. Kolenko

O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi Akademiyasi boshlig‘i

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

N. Salayev

Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat huquqi, kriminologiya va korrupsiyaga qarshi kurashish kafedrası professori, yuridik fanlar doktori.

Mas‘ul muharrir: K. Hakimov

Muharrirlar: Y. Yarmolik, Sh. Yusupova, F. Muhammadiyeva

Musahhih: M. Patillayeva

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko‘chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36, 233-41-09.

Faks: (0371) 233-37-48.

Web-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1386.

Jurnal 2022-yil 27-sentabrda tipografiyaga topshirildi.

Qog‘oz bichimi: A4.

Shartli b.t. 11,39. Adadi: 100. Buyurtma: №.

TDYU tipografiyasida chop etildi.

ISSN 2181-2179

© Toshkent davlat yuridik universiteti